

Torsdag med THORS

3/1 - 1980

ONT KRUT förgås inte så lätt, säger ett gammalt ordspråk som prof. Thors i dag analyserar. Till det onda krutet hör också språkfelen — och dem lovar han fortsätta att bekämpa under det nya språket som nu börjat. Ni kan hjälpa till genom att sända in frågor och uppslag till Torsdagsspalten: adressera era brev till Dagboken, Hbl, Mannerheimvägen 18, 00100 Helsingfors 10, så vidarebefordrar vi dem.

En frågande tycker att uttrycket **Ont krut förgås inte så lätt** låter märkvärdigt. "Är det fråga om krut av något speciellt slag?"

Det är verkligen fråga om ett speciellt slags krut, nämligen om **krut** i en äldre betydelse. "Ont krut" är en missuppfattning av det lågtyska ordet **unkrut**, motsvarande det högtyska **Unkraut** "ogräs". Ordspråket har således egentligen betydelse "Ogräs förgås inte så lätt" och har följaktligen byggts på en allmän erfarenhet.

Missuppfattningen i svenskan förstås lätt mot bakgrunden av att äldre svenska hade **krut** i två betydelser, den nuvarande, dvs. "ammunition", men också den äldre "ört, växt" (lågtytyskans **krut** = högtyskans **Kraut** "växt, ört"). En dikt från början av 1600-talet har uttrycket "kärlek, du eterfulla krut", dvs. "du giftiga ört".

Betydelseövergången "ört" till "ammunition" brukar förklaras med att söndermalt krut liknade krossade växtdelar.

En annan frågeställare är förvånad över en tidningsrubrik, som talar om

något som hände i Solvalla. "Är inte prepositionen i orätt använd här?"

Svaret är givetvis, att i är fel. Det skall heta **på Solvalla**. Det normala språkbruket kräver **på** vid beteckningar för idrottsplaner. Sålunda heter det: på fotbollsplanen, cupfinal på Wembley, världsrekord på Stadion osv., då det är fråga om det som sker på en idrottsplan.

En tredje frågande har uppmärksammat **draga**, som tycks ha blivit något av ett modeord i sammanhang med radioprogram och liknande: någon "drar" en serie om oljeproblemet, kan det heta.

Bakom **draga** i sådana fall ligger med säkerhet finskans **vetää**. En person kan t.ex. vara "ohjelman vetäjä": han leder ett visst program, han kan ha redigerat en viss serie osv. Jag är inte förtjust i denna högmoderna översättning med **draga**, och jag tycker absolut inte att det skall heta: "X. ungdomsförening **drar** egen barnteaterpjäs". Det som avses är väl helt enkelt, att ungdomsföreningen i fråga **uppför** pjäsen.

Översättning är, som känt, ofta en svår konst. Ibland blir resultatet nästan obegripligt, som i ett fall, vilket för ganska länge sedan noterades av en läsare. På en vägskylt någonstans i landet står "Kuusikko/Sexan".

I det fallet leds associationerna åt skilda håll i den finska versionen och i den svenska. Det finska namnet syftar med all sannolikhet på växtligheten, det betyder "grundungen", men det svenska namnet **Sexan** kan knappast uppfattas som något annat än "festen, hippan" — det är ju innebörden av ordet **sexa**.

Carl-Eric Thors